

Munkaerő-vándorlás egy családtörténet tükrében

BESZÉDES VALÉRIA

A három al-dunai székely település: Hertelendyfalva, Sándoregyháza és Székelykeve településtörténeti adatai ismertek a néprajzi szakirodalomban. A nyelvjárási jelenségeket Penavin Olga és Matijevics Lajos szótárban, illetve atlaszban dolgozta fel.¹ A Jugoszláviai Magyar Népzene-tár második kötetében népdalaik váltak közkinccsé.² Szellemi és anyagi műveltségükről több ismertető készült.³ Az alábbiakban egy személy, Szócs Boldizsár életútját követjük.

A BUKOVINAI GYÖKEREK

1911-ben született. Nagyapja, Szócs Antal és nagyanyja, Miklós Teréz Bukovinából, Istensegítsből települt le a Duna mentére. A nagy vándorútra testvérével, Szócs Györggyel és családjával indultak el. Szüleik már nem éltek. Bukovinában a Szócs testvérek öt-öt *fácsa* irtás földet hagytak hátra, kártérítés nem járt érte, mivel új otthonukban 10 lánccs földet s a ház fölépítéséhez faanyagot kaptak a kincstártól. Szócs Antalnak már két családja volt, amikor 1883. március 30-án útra keltek. Fia, Szócs Boldizsár édesapja, Szócs Pál Istensegítsen született 1877-ben, tehát hétéves volt, amikor megérkeztek Gyurgyevóba. Nagyapja és nagybátyja kocsival indult a hosszú útra, a család többi tagja, a családi hagyomány szerint,⁴ vonaton érkezett Pancsovára. Bukovinába soha többet nem mentek vissza, az otthon maradt rokonsággal nem tartották a kapcsolatot. Szócs Boldizsár világot járt ember. Megfordult Németországban, Magyarországon, hetvenes években járt Romániában is, de arra nem gondolt, hogy megkeresse édesapja szülőhelyét, pedig ő maga is fontosnak tartja bukovinai származását.

Édesanyja, Molnár Teréz már az új telepen, Dél-Bánátban született. Szülei Andrásfalváról jöttek. Egyéves volt, amikor a gyurgyevói védőtöltést áttörte a Duna és menekülniük kellett. A telepések egy része ekkor visszaköltözött Erdélybe, mások Boszniában kerestek maguknak új otthont, ahonnan 1918 után elkergették őket, a többség azonban lakóhelyén maradt. A kormány belátta, hogy a Gyurgyevó nem

¹ Penavin–Matijevics 1978, Penavin–Matijevics 1980

² Kiss-Bodor 1984. A kötetben részletes irodalomjegyzék olvasható az 533-537 oldalon.

³ Botka–Matijevics–Penavin 1970, 1998.

⁴ 1883. április 10-én valamint 17-én arról számolt be, hogy a hazaköltöző csángók hajóval érkeztek vidékünkre, részletesen beszámoltak a tudósítók arról is, hogy egy-egy településen hogyan fogadták a hazatérőket. A telepések két csoportban érkeztek a Tiszán. Az első csoportot Ókanizsán szerényen fogadták, ezért szigorúan megrótták őket a beszámoló. Ebből okulva a második csoportot hasonló népünnepéllyel fogadták, mint ahogyan azt Beccsén, Titelen tettek 1883. április 7-én. Megyeszerte különböző jótékonyági összefogásokat szerveztek, hogy segítsék a Bukovinából érkezőket.

megfelelő hely, ezért 1887-ben Kovily és a Pločicai határ magasabb fekvésű helyén jelölte ki a mai Székelykeve területét.

Az árvízveszély továbbra is fenyegette az új telepeseket. Csak némileg javult a helyzetük, amikor 1896-ban Kovilyban és Sándoregyházán felépítették a szivattyútelepet. Csak a házaik voltak biztonságban, a határ nagyobb részét továbbra is gyakran elöntötte a víz, s a telepések az új hazában még a mindennapi kenyerüket sem tudták megtermelni. Arra, hogy megtollasodjanak, vagy ahogy Székelykeven mondják, megcombosodjanak, kevés lehetőségük volt, mert a tíz láncnyi földet gyorsan felosztották maguk között az örökösök, és az ármentesítési társulatnál csak annyit tudtak keresni, hogy ne haljanak éhen. Székelykeve székely lakói többnyire cselédeskedtek. A faluban a nagygazdák bolgárok, illetve a palóc magyarok voltak. Nem helyben kerestek szolgálatot – mert nem volt kinél –, hanem a környező szerb és sváb településeken: Pločicén, Babaništen, Smederevón 1918 után.

A Szöcs család az I. világháború idején

A KISBÉRES

Szöcs Boldizsár 1921-ben szegődött el Pločicéra mindenesnek egy szerb gazdához. Tanév közben szánta rá magát, mert megunta az otthoni éhezést. Évente csak háromszor ettek kenyeret: amikor learatták a búzát, karácsonykor és húsvétkor. A többi napon csak málét és pitát evett a család. Egyik osztálytársa szerezte neki a helyet. Teljes ellátásban, egy pár bocskorban, ruhaneműben és havi száz kiló kukoricában ő maga egyezett meg a gazdával. Szülei nem mentek utána, nem érdeklődtek sorsáról. Két hét elteltével engedték csak haza. Akkor sem vigasztalták, nem törődtek azzal, hogy esetleg honvágya van. Kemény, kegyetlen volt az édesapja. Az édesanyjának nem sok szava volt a családi dolgok intézésében. A pločicai munka-

vállalás azért volt nevezetes, mert egy év alatt megtanult szerbül. Itt kapta élete első gyapjúruháját.

A következő évben másik faluba, más munkára szerződött. Babaništére került egy szerb számadó juhászhoz. Háromszáz birkára vigyázott a falu közlegelőjén, valamint a dunai Nagy-szigeten. Az utóbbin egy másik bojtárral együtt őrizte a nyáját, s ügyelt arra, nehogy összekeveredjenek a birkák a szerbiai gazdák szabadon legelő kondáival. Azokat ugyanis Szent Györgytől Szent Mihályig ott makkoltatták, a morotvákban rekedt halakkal etették. A disznókra senki sem vigyázott. Néha-néha megjelent a tulajdonos, s összekiáltozta az állatokat. Minden kondának volt neve, s amikor legelőször kihajtották, akkor néhány napig esténként kukoricával maga köré csalogatta őket, miközben kiabálta a konda nevét. Az állatok megszokták a hangot, s ha legközelebb megjelent a gazdájuk, akkor csak azok a disznók szaladtak köré, amelyek az ő kondájába tartoztak. Szőcs Boldizsár csak három hónapig volt bojtár, mert megbetegedett, s a gazdája hazaküldte, hogy otthon haljon meg. A hideglelésből állítólag a ricinus magva gyógyította meg.

1923-ban Smederevóban talált magának munkát. Egy másik nőtestvére ebben a szerbiai városban szolgált, hozzá indult, hogy megkeresse. A vasútállomáson betért egy kocsmába, s ott maradt fél évig: kávéfőzött, takarított, üstsármra főzte a kocsnyát, éjszakánként még pincérkedett is.

A FEHÉRTEPLOMI BÉRES

Hat hónap után Smederevóból Belgrádba ment. Itt egy évig segédmunkás volt a kőművesek és az ácsok mellett. Az ácsmunkát tanulta meg, a fűrést-faragást, melyet később hasznosított.

Szőcs Boldizsár, a fehértemplomi béres. A harmonikás mellett, balra áll

1925-ben Fehértemplomba szegődött. A nővére cselédeskedett ebben a faluban. Élete végéig ott is maradt, mert ide ment férjhez. Szőcs Boldizsár német nagygazdánál dolgozott, akinek tizennégy hold szőlője volt. Ma is úgy tartja, ez volt élete legjobb munkahelye. Jó ember volt a gazdája, megbecsülték. Mindenesnek szegődött, de hét év alatt annyira megtanulta a szőlészetet és a borászatot, hogy az utolsó időben már ő irányította a munkásokat. Nem az istállóban aludt, hanem a béreslakásban. A családdal együtt étkezett. Szép fizetést is kapott, de azzal édesapja rendelkezett. Hét év alatt németül is megtanult. A harmincas években már négy nyelven beszélt. Ugyanis bukovinai nagyszüleitől románul is megtanult.

Szerelmi kapcsolat alakult ki közte és a gazdalány között. Valószínűleg ezért döntött úgy 1932-ben az egyik barátjával együtt, hogy katonának állnak. Önként jelentkeztek Pancsován tengerésznek, de csakhamar megérkezett az elutasító válasz. Kisebbségek nem szolgálhattak a tengerészeknél. Mivel szép szál legény volt, azt hitte, hogy gárdista lehet Péter király testőr- ezredében, de csakhamar megérkezett az újabb elutasító válasz. Kénytelen volt beérni a huszárokkal, s a tizennyolc hónapi katonáskodás végén az egyik szlovén származású kapitány tisztiszolgája lett.

A NAPSZÁMOSÉVEK

A katonáskodás után nem ment vissza régi gazdjához, hanem Székelykevéen megházasodott. Mivel otthon nem találtak munkát, a feleségével útnak indultak. Smederevóba mentek. Egy szerb nagygazdánál havi négyszáz dinárért négy tehenet fejtek, hatvan disznót etettek. Boldizsárnak egyéb parasztmunkákat is végeznie kellett, a fiatalasszonynak, Vilmának pedig a konyhában kellett segítenie. Csupán hat hónapig maradtak Szerbiában, mert a fiatalasszony terhes lett, s nem győzte a munkát. Visszamentek a falujukba. Egy német gazda tanyáján teleltek ki.

1934-ben ismét Fehértemplomba szegődtek el. A fiatal férj szőlőkarókat faragott. A családját is magával vitte. Nagyon kevés volt a bérük, ezért ismét hazamentek, s beállt kézbesítőnek. Csak három hónapig dolgozott a községházán. Kevés volt a fizetés, ezért inkább elszegődtek Belgrádba házmesternek, ezenkívül a felesége még szobalány is volt. Az Avala lábánál, Beli Potokon egy villában szolgáltak. Néhány hónap múlva gazdát cserélt a ház. Az új tulajdonos borpincét létesített a villában. Mivel Boldizsár értett a bor kezeléséhez, nem kellett új hely után nézniük, itt állandó munkához jutottak. Gazdája nemcsak a maga borát árulta, hanem Boldizsár kapcsolatai révén Fehértemplomból is szállították a bort. Jól ment az üzlet, hiszen a közelben épült fel a katonai repülőtér. A katonák tőlük vették a bort. Boldizsár azonban nem csak a gazda italát árulta, hanem benzinnel is kereskedett. Néhány hónap után lebuktak. Be ugyan nem zárták őket, de kitiltották Belgrádból.

A négyévi munka eredményeként házat vettek és kocsmát nyitottak szülőfalujukban. Három évig kocsmároskodtak, 1941-ben, a német megszállás idején, be kellett zárniuk, mert kocsmát csak német nemzetiségűek tarthattak.

Ismét napszámosnak kellett állnia. A környező településeken mindenféle gyalogos és kézi munkát elvégzett. Évente járt aratni. Egy-egy szezonban tízláncnyi gabonát is lekaszált, egy babainištei szerb gazdánál pedig cséplési munkát vállalt. Ő

volt a bandagazda. Az arató bandában öten dolgoztak, ketten kaszáltak, ketten a markot szedték, egy pedig a kévéket kötözte. Aratáskor minden hetedik keresztet kapták, de szívesebben végezték a munkát, ha egy lánc betakarításáért egy métermázsza búzát adtak nekik. Ezt a mennyiséget osztották ötfelé: egy részt kaptak a férfiak, fél részt pedig az asszonyok. Már nős volt, de aratni nem a feleségével járt, hanem valamelyik szomszédasszonnyal szedette a markot.

A babaništei gazda gépe mellett csaknem tíz évig dolgozott. Mivel értett a cséplőgépek javításhoz, az ő feladata volt a masina karbantartása, ezt a tevékenységet külön megfizették. A bandát ő szervezte a faluban. Huszonnégyen dolgoztak együtt. A gép mellett egy évben segédfüttő, két szezonban etető, a következő hét évben hol etető, hol zsákos, hol pedig villás volt.

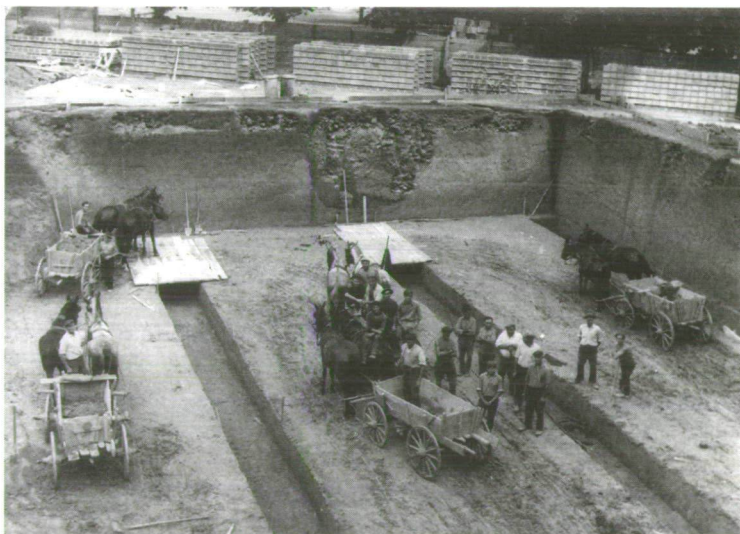
Székelykeve a harmincas évek végétől a kombájnnak megjelenéséig negyvenkilenc cséplőbandát állított ki. Cséplés idején a falu felnőtt lakosságának csaknem minden tagja valahol dolgozott. Révújfaluban, Almáson, Babaništen, Brestovácon, Pločican, Kovilyban, Dolovón, Deliblatón, Gajban, Pancsován, Fehértemplomban, Dugovácon székelyek arattak. A gépgazdának 12 százalék járt, de ő a munkásoknak csak 2,5 százalékot fizetett ki. A férfiak egész részt kaptak, az asszonyok pedig felet. A kosztot mindig az a gazda adta, akinél dolgoztak. A szerbek nem tartották jól a munkásokat, zöldbabot, illetve szárazbabot főztek, a jobb szívű gazdák túrórt is adtak nekik. A sváb és a román gazdák jobban kedveztek nekik, hús is került az asztalra, ezért hozzájuk szívesebben mentek dolgozni. Arra a kérdésre, hogy miért nem a maguk kosztján éltek, az volt a válasz: nem értek rá főzni, meg nem is nagyon volt mit. Egy-egy szezon, ha jó volt, hat hétig is eltartott. Az utolsó két hétben Szerbiában is csépeltek. A šumadijai munka nehéz volt, ott még sarlóval arattak, nagyobbak voltak a kévék, a hegyes és lankás terepen nehezen állították be a masinát. A hatheti cséplés alatt, a nagy teljesítményű géppel három-négyszáz mázsza gabonát is kicsépeltek. Ennek kapták a két és fél százalékát, melyet azután húszfelé osztottak, mert – mint mondtuk – az asszonyok fél részt kaptak. A kisebb teljesítményű gépeknél lényegesen kevesebb volt a kereset.

A FUVARÓZÓ

A háború utolsó napjaiban egy német katonának egy tehenet adott, akitől cserébe egy lovat kapott. Néhány hónap után kiderült, hogy vemhes volt az állat, s így hamarosan két lova lett. A háború utáni első évben a kovilyi repülőtéren hat hónapig a bombatölcséreket temette be. Hétvégeken Muzslyáról dohányt csempészett. Egy este elkapták a fináncok, bírósági tárgyalás lett a dologból. Hat hónapi kényszermunkára ítélték, a Tisza és a Duna deltájában kubikus- munkát kellett végeznie.

Szabadulása után, 1947-ben Szerbiában ment fuvarozni. Smederevo és Oresac között hordta a követ és a sódert. A következő évben Oresactól Grockijig, majd Grockijtól Bolečig dolgozott az útépitők mellett. A fuvarozást is bandában vállalták fel, általában nyolc kocsis dolgozott együtt. Négykerekű kordéjuk volt, mert a kétkerekű kubikus kordé nem volt alkalmas kőhordásra. Egyszer kipróbálta, de már

az első napon eltörött a tengelye. Egy kocsis mellett két munkás dolgozott, a követ hányták, a bandában tehát huszonnégyen voltak. Állami vállalatban szezonmunkások voltak. Teljesítménybérbe dolgoztak, semmilyen szociális juttatást nem kaptak. Nem aludtak a vállalat barakkjaiban, nem étkeztek a menzán. Saját magukról kellett gondoskodniuk. A lovaknak otthonról vitték az abrakot, szénát a helyszínen vásároltak, gyakran kaszálót béreltek, maguk gyűjtötték a szénát, mert így olcsóbb volt. A lovaknak minden alkalommal béreltek istállót, itt aludtak ők is. Főlváltva főztek. Leginkább este ettek, többnyire babot, a heti étrendjük leginkább: „kelj föl bab”, illetve „feküdj bab” volt. Krumplis tarhonyát is kanyarintottak néha a lábosba. Üstöt nem használtak, mert az ki kellett szolgálni, arra nem értek rá. Havonta csak egyszer mentek haza, hogy tisztát vegyenek magukhoz, ételt vigyenek maguknak, pótolják az állatok abrakját. A lovakat, a kocsikat maguk vasalták. A hideg patkolást a szerbiai kovácsoktól tanulták meg. A kocsikerék vasalását is a szerb bognároktól lesték el.

A fuvarozó Szőcs Boldizsár

A kelet-szerbiai kiruccanás öt évig tartott: dolgoztak a vinčai atomerőműközpont, fuvaroztak a brodica--majdanpeki út építésén. Székelykevédtől 150 kilométerre voltak. Haza nagyon ritkán jártak. 1953-ban annyira felbátorodtak, hogy még távolabb vállaltak munkát: Borski Rudnikon kellett volna dolgozniuk, három hónapig voltak oda, de ez a vállalkozásuk nem sikerült. Rossz volt az idő, nem dolgozhattak. Nem volt kitartásuk, éjszaka szöktek haza, egy vas nélkül. A szerbiai sikertelen vállalkozás után Szőcs Boldizsár fuvaros bandájával már távolabbi helyeken nem vállalt munkát. Elsősorban Smederovón és Kovilyban fuvaroskodott és kubikoskodott. Az utóbbit ugyan nem sokra becsülte, mert ahogy

megállapította: a kubikban csak görbe hátat lehetett szerezni, vagyont nem. Smederevón egy hegyet hordtak el a Jezevo folyó medrébe. 12 kordélyos megállás nélkül négy hónapig dolgozott. A hegy elhordásában szerzett tapasztalatát Kovilyban kamatoztatta ismét, mert itt a Kálvária-hegyet kellett széthordaniuk. Ez a katolikus lakosság körében, jóllehet a kálváriát elhanyagolták, nagy felháborodást okozott, de önekik a munkát el kellett végezniük.

Télen az ármentesítési társulatnál, a *Vodna upravában* dolgoztak. A töltést javították, a folyó menti ártéri erdőkben fákat irtottak. Egész évben akadt tehát munkájuk.

A család szép lassan gyarapodott. Évenként újabb szántót vásárolt. A hatvanas években már kilenc hold földje volt, csaknem annyi, amennyit a nagyszülei a kincstártól kaptak. Mindet maga szerezte, szüleitől sem ő, sem pedig a felesége nem örökölt semmit. A fuvarozást azonban nem hagyta abba, hiszen avval jobban keresett, földjeit mindig volt kivel megmunkáltatnia.

Ha nem volt éppen távol falujától, részt vett a helyi művelődési egyesület munkájában. Amatőr színész volt, énekelt a népdalkörben. Az egyesület tagjait gyakran ő szállította a környező magyar településekre. Büszke arra, hogy ő volt legtovább a helyi tűzoltó-egyesület elnöke. Munkájáért több kitüntetést is kapott. Az évtizedes vándorélet csak egyszer késztette arra, hogy elhagyja faluját, máshol boldoguljon.

A hatvanas években, amikor abbahagyta a fuvarozást, a földek művelése mellett virágkertészkedésbe fogott. Szákszámra oltotta a rózsatöveket. A virágot nem helyben, nem is a közeli nagyobb városokban, hanem a tengerparton, Pólán értékesítette, mert az egyik testvére családjával odaköltözött. Tíz szezonban vitte a rózsatöveket. Akkor gondolt először arra, hogy talán ebben a városban primőr áruk termesztésével könnyebben élhetne. A költözködésből azonban nem lett semmi. Inkább a fiának vásárolt telket és épített rá házat, nem Székelykevé, hanem Szabadkán.

A fuvarozáson, kubikoláson és a földművelésen kívül más munkát sohasem végzett. Hogy feladja függetlenségét és esetleg állami vállalatban keresse a boldogulását segédmunkásként – habár volt erre lehetősége – sosem gondolt. Életmódjában, mentalitásában paraszt maradt. Ha volt egy kis jövedelme, földet vásárolt, arra nem gondolt, hogy könnyebb lenne az élete, ha a fuvarozást teherautóval végeznék.

Felesége mindig a faluban maradt. A férje gondoskodott arról, hogy ne unatkozzon. Marhákat, disznókat hizlaltak, tehet fejtek. Emellett jövedelemkiegészítésként még varrással is foglalkozott.

Kettőjük kemény munkájának eredménye lett tehát a kilenc hold föld, a sárokház Székelykeve főutcáján, a fiának és az unokájának vásárolt szabadkai otthon. Öregségükre ők maguk is Szabadkára kerültek. Vilma asszony az új otthonban néhány hónap múlva meghalt. Szócs Boldizsár most unokájával él, haza ritkán jár, házát az új tulajdonosa lebontotta. Nyolcvanhét évesen még mindig dolgozik, ellátja a ház körüli kisebb-nagyobb munkákat, söprüket köt és árul a helyi piacon.

Mi volt a hosszú életút eredménye? Ahogy mondja, két kezével vagyont szerzett, hosszú vándorlásai során nagyszüleitől és másoktól megtanult hetvennél több mesét, ötven-egynéhány népdalt, nyolc-tíz népballadát. Napjai most azzal telnek, hogy ezeket mondja magnóra.

A magyar kormány a múlt század nyolcvanas éveiben haza akarta hozni a bukovinai székelyeket. Nemcsak nehéz életkörülményeiken kívánt segíteni, hanem azt akarta, hogy megmaradjanak magyarnak. Felemás megoldás volt a dél-bánáti telepítés. A korabeli délvidéki hetilap, a Zomborban megjelenő Bácska beszámol a székely telepítésekről. A vármegyéét feldolgozó monográfiából is arról értesülünk, hogy nemcsak a Duna alsó szakaszán jelölik ki számukra az új telephelyeket, hanem Közép-Bácskában, a mai Telecskán⁵ Ide temesközi, elsősorban szajáni magyarok kerültek, a bukovinai székelyek pedig az Al-Duna mellékére. Az esetleges közép-bácskai tervekről a székelyek nem tudtak, Szöcs Boldizsár nagyszülei Dél-Bánátba jelentkeztek. A telepítés nem azt hozta, amire vágytak. Új otthonukban ismét csak éheztek, Bukovinában az öt *fácsa* földjükön legalább annyi kék *pityókájuk* termett, hogy nem éheztek. A Duna mentén pedig a századfordulóig örökké rettegtek, mikor viszi el őket az ár. Legrosszabbul a legnagyobb dél-bánáti székely falu, Székelykeve telepesei jártak. A hertelendyi reformátusokkal eljöttek lelkipásztoraik is, akik kiharcolták, hogy jobb földeket kapjanak.

A helyzetük az első világháború után rosszabb lett a Jugoszláv királyság diszkriminációs politikájának következtében. A környező falvak jó minőségű földjeiből a székelyek nem vehettek, de erre nem is igen volt lehetőségük venni, hiszen a falu legnagyobb része cseléd, illetve napszámos volt. Az első generációnak másfajta földművelést is meg kellett tanulnia. A tízholdnyi kincstári földet gyorsan felosztották maguk között, mert igen népeseek voltak a székely családok. Szöcs Boldizsárék például tizenhárman voltak.

A székelyek új otthonukban nem magyarok közé kerültek. Gazdag, nagy múltú szerb és német falvak szomszédságában éltek. Csak az itteni gazdáknál lehettek cselédek, máshol nem. 1918 után azonban már Kelet-Szerbiában is munkát vállalhattak. Úgy emlékeznek a dél-bánáti magyarok, hogy azon a vidéken csak ők béreskedtek. Szöcs Boldizsár példája azt bizonyítja, hogy az itteniek feltalálták magukat. Sokan tovább vándoroltak. A fiatalabbak a hatvanas években Németországban lettek vendégmunkások., sokan Szabadkára és más észak-bácskai magyar községbe költöztek. Magyar iskola ma már csak Székelykevéen van. Hertelendyfalva Pancsova egyik külvárosa lett, Sándoregyházán pedig már alig élnek magyarok. A száztíz évvel ezelőtti kitelepülés tehát semmilyen szempontból nem hozta meg a várt eredményeket. A bukovinai székelyek itt ugyan nem románosodnak el, de idővel elszerbesednek.

⁵ 1883. március 20-án arról számol be a hetilap, hogy 1000 családfőt várnak egyelőre töltést építeni, a pénzügyminiszter az Alsópusztai kulai kincstári területre település céljára átenged 4573 holdat a Telecskai dombok lábánál. A cikk írója a Sajkás kerületet is alkalmasnak találja a csángók hazatelepítésére, ezzel segítené elő a magyarok számára kedvezőbb nemzetiségi arányokat. Erről a telepítési tervről olvashatunk a Borovszky féle monográfiában II. kötet 267-268. l.

IRODALOM

BOTKA JÓZSEF–MATIJEVICS LAJOS– PENA VIN OLGA

1970 Székelykevei betlehemes játékok (bukovinai hagyomány). In, HITK, 3. sz. Újvidék

KISS LAJOS– BODOR ANIKÓ

1984 Az al-dunai székelyek népdalai. A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológia Kutatások Intézete. Újvidék .

NAGY SIVÓ ZOLTÁN

1998 Székelyeink a századfordulón. In. Létünk 1--2. sz. Újvidék

PENA VIN OLGA–MATIJEVICS LAJOS

1978 A jugoszláviai székelytelepek nyelvatlasza. Újvidék

PENA VIN OLGA–MATIJEVICS LAJOS

1980 Székely szójegyzék. Újvidék

Arbeitskräftewanderung im Spiegel einer Familiengeschichte

VALÉRIA BESZÉDES

Die Verfasserin beschreibt den Lebensweg und die Wanderung einer aus der Bukowina in die jugoslawische Wojwodina (ung. Vajdaság) umgesiedelten Szeklerfamilie vom Anfang des 20. Jahrhunderts bis in unsere Tage. Die Wanderung, die Anpassung an die jeweiligen Lebensbedingungen und die Unternehmungslust der Familie bieten ein blendendes Beispiel unerschütterlicher Willenskraft.